

медиатора и сторон, гарантии сохранения результата. Также исследование касается до сих пор не часто освещаемого аспекта международной медиации внутригосударственных конфликтов, которые приобретают все возрастающую распространенность в мире.

Ключевые слова: международная медиация, международные споры, внутригосударственные конфликты, коллективная медиация, миротворчество.

Summary

Antoniuk O. International Public Mediation: Seeking for Maximum Effectiveness.

The research deals with the analysis of the characteristics and experience of mediation in international conflicts of external and internal nature. The main factor affecting the degree of mediation processes effectiveness, possible complications and ways to overcome them had been systematized. While exploring some cases of international mediation there could be found some consistent patterns, which strongly affect the success of the mediation process. These are - the timeframe, the mediator and parties personality issues, security of the gained results. Additionally the research deals with rarely discussed issue of international mediation of the intrastate conflicts, which happen more and more often.

Key words: international mediation, international disputes, internal conflicts, group mediation, peacemaking.

УДК 341.176(4):349.6:061.1ЄС

Д. Б. КОЖУШКО

Данііл Богданович Кожушко, аспірант Київського університету права НАН України

СИСТЕМА ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ІНВЕНТАРИЗАЦІЇ АНТРОПОГЕННИХ ВИКИДІВ ПАРНИКОВИХ ГАЗІВ ДЕРЖАВ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Питання про антропогенне потепління, що має наукове підґрунтя, щільно пов'язано з практичними аспектами глобальної системи міжнародно-правових зобов'язань, на зміну яким приходять міжнародні секторальні (галузеві) системи, національні і регіональні системи правового регулювання викидів парникових газів.

Завдання даного дослідження, цілком відповідають основним напрямам глобальної політики світової спільноти у галузі захисту клімату – розвитку і застосуванню законодавства, з урахуванням впливу кліматичного фактору, на відповідні галузі і сектори економіки для досягнення екологічних цілей.

Різні аспекти правового регулювання системи інвентаризації парникових газів окремих держав ЄС стали об'єктом дослідження наступних учених: М. Дей, К. Джоргенсен, А. Ісполінова, Л. Массая, С. Мохаммада, Р. Петрова, Ю. Шемшученка, Д. Шнельхубера та ін.

Метою статті є дослідження проблем правової науки у частині імплементації методів і засобів системи правового регулювання інвентаризації парникових газів ЄС до національного законодавства, адаптації понятійного апарату, що пов'язані з використанням схеми торгівлі квотами і передачею квот.

Сучасний світ щодня потерпає від екологічної небезпеки і катастроф, що здебільшого викликані наслідками трудової діяльності. Вивчення зарубіжного досвіду з питання регулювання інвентаризації парникових викидів видається надзвичайно важливим та корисним для подальшого застосування методології у вітчизняній практиці, у тому числі й юридичній. Оскільки сучасна екологічна політика як держави загалом, так і певного підприємства зокрема, повинна забезпечувати не лише економічну, а й екологічну ефективність¹.

Професор Джон Шнельхубер (John Schnellhuber), засновник і директор Потсдамського інституту досліджень впливу клімату, у доповіді, присвяченій питанням про антропогенний фактор глобального потепління, наголосив у New York Times, щодо «невдалих» результатів тріумфу науки² за результатами Кліматичної конференції у м. Копенгаген (COP-15 UNFCCC), яка відбулася з 07 по 19 грудня 2009 року.

Слід зазначити, що 15-а сесія Конференції Сторін РКООНЗК та п'ята Нарада Сторін Кіотського протоколу (Community greenhouse gas emissions and for implementing the Kyoto Protocol) – МОР-5, що пройшли під егідою ухвалення нової глобальної угоди по клімату на період після 2012 р. У Конференції брали участь близько 40 тисяч представників держав, міжнародних та неурядових організацій, ЗМІ та інші учасники, включаючи 119 глав держав і урядів³.

Сама Конференція ознаменувалася опублікуванням листування, починаючи з 1996 року, учених Університету Східної Англії з провідними вченими-кліматологами світу. Представлений архів наочно демонстрував маніпуляцію даними, громадською думкою і думкою наукової спільноти, групою фахівців, які переконують весь світ у необхідності радикальної боротьби з «парниковим ефектом», що розпалювало обстановку до початку конференції та викликало масові демонстрації не лише у Копенгагені, а й в Європі. За результатами Конференції Сторони не знайшли спільну мову з усіх аспектів нового документа – Копенгагенської угоди⁴.

Жозе Мануель Баррозу, Президент Європейської комісії з 23 листопада 2004 по 01 листопада 2014 рр., свого часу підкреслив, що ЄС незадоволений домовленостями, які були досягнуті у Копенгагені в грудні 2009 року. І висловив сподівання доцільності демонструвати всім виконання своїх зобов'язань і показувати, наскільки боротьба зі зміною клімату є динамічним елементом стратегії зростання шляхом створення нових робочих місць і розвитку енергетичної безпеки в рамках підходу «Європа-2020».

Для реалізації такого сценарію розвинені держави повинні зменшити свої викиди на 25–40 % до 2020 р. порівняно з рівнем 1990-го. А країни, що розвиваються – досягти скорочення викидів на 15–20 % від прогнозованого сьогодні рівня. ЄС домагається, щоб інші держави підписали юридично зобов'язуючу міжнародну угоду, яка б служила досягненню цих цілей⁵.

Привертаючи увагу до вищевикладених проблем Кліматичної доктрини, Джон Шнелхубер справедливо закликав до створення «Конституції Землі, яка перевершить Статут ООН» разом із створенням «Глобальної ради ... обраною усіма народами на Землі» і «Планетарного суду... транснаціонального правового органу, відкритого для звернень від усіх, особливо по відношенню до порушень Конституції Землі»⁶.

Відповідно до Закону України «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2020 року»⁷ і Указу Президента України «Про затвердження Стратегії інтеграції України до Європейського Союзу» № 929/2011 від 27 вересня 2011р.⁸ – адаптація національного законодавства України до законодавства ЄС полягає у реформуванні правової системи та зближенні із сучасною системою європейського права.

Загалом, правова політика ЄС у сфері навколишнього середовища має за мету:

- збереження, захист і покращення якості навколишнього середовища;
- захист здоров'я людей;
- розумне та раціональне використання природних ресурсів;
- підтримка заходів на міжнародному рівні для вирішення регіональних та загальних проблем навколишнього середовища (ст. 174 Розділ XIX)⁹.

Починаючи з 1972 р. Європейське економічне співтовариство (далі – ЄЕС), а зараз ЄС, розробило 7 програм дій з охорони навколишнього середовища, в основу яких покладено 11 принципів (Перша програма дій з'явилася вже 1973 року, одразу після Стокгольмської конференції ООН з навколишнього середовища)¹⁰.

19 червня 2013 р. Європейський Парламент та Рада схвалили нову 7-у Програму дій з навколишнього середовища до 2020 року – «Жити добре в межах нашої планети». Програмою визначено дев'ять пріоритетних завдань на період до 2020 р., у тому числі: захист природи і зміцнення екологічної стійкості; сприяння сталому, ресурсозберігаючому, низьковуглецевому зростанню, і ефективне вирішення екологічних загроз для здоров'я, як пріоритетного права людини.

Член Європейської Комісії з захисту навколишнього середовища Янеш Поточнік наголосив, що ця угода говорить про те, що ЄС та його держави-члени твердо підтримують сильну і розумну екологічну політику як найважливішу умову для здорового способу життя та конкурентоспроможної, ресурсозберігаючої та низьковуглецевої економіки в Європі. Дуже важливо, наголошує політик, щоб інститути ЄС і держави-члени перетворили свої зобов'язання в дію¹¹.

На сьогодні інвентаризація викидів парникових газів держав-членів Європейського Союзу складається із двох частин:

по-перше, у складі 15 держав (ЄС-15 або EU-15), що мають загальне зобов'язання на зменшення емісії парникових газів на 8 % між 2008 та 2012 роками порівняно з емісією у базовому році;

по-друге, існуючий склад Європейського Союзу (ЄС-27) не має такої об'єднаної цілі, що визначена Кіотським протоколом і тому нові держави-члени ЄС з 2004 року подають окремі звіти з інвентаризації викидів парникових газів до Секретаріату РКООНЗК.

Дійсно, для ЄС-15, базовим роком для CO₂, CH₄ та N₂O є 1990 рік; для фторомістких газів 12 держав-членів обрали 1995 як базовий рік, тоді як Австрія, Франція та Італія обрали 1990. Оскільки дані інвентаризації викидів парникових газів ЄС – сума інвентаризації держав-членів, тому для ЄС-15 інвентарна оцінка базового року для фторомісткої газової суміші – сума (1995 року) емісії для 12 держав-членів і (1990 р.) емісії для Австрії, Франції та Італії. До даних інвентаризації викидів парникових газів ЄС-15 емісії базового року включають дані з інвентаризації викидів парникових газів у лісовому господарстві Нідерландів, Португалії та Великобританії.

Держави, що прагнуть виконувати встановлені в рамках ЄС стандарти, повинні здійснювати діяльність з юридичної, інституціональної та технічної гармонізації. У рамках ЄС діють понад 300 нормативно-правових актів, що стосуються охорони навколишнього середовища. Більшість з них застосовуються на національному, а не на муніципальному рівні. Однак, є нормативно-правові акти, що у багатьох випадках визначають саме обов'язки муніципалітетів та місцевих заінтересованих осіб і організацій (наприклад, бізнес компанії) у зазначеній сфері діяльності.

У загальному вигляді практика ЄС засвідчує, що імплементація і гармонізація національного права відбувається шляхом прийняття директив, що містять економічну спрямованість. Так, Директива Ради 96/61/ЄС (далі – Директива) щодо всеохоплюючого запобігання і контролю забруднень від 24 вересня 1996 р. затвердила план схвалений Радою ЄС та представниками урядів держав-членів на зустрічі в рамках Ради на виконання резолюції від 01 лютого 1993 р. щодо політики і дій Співтовариства по відношенню до навколишнього середовища і стійкого розвитку. Новели документу закріплюють пріоритет всеохоплюючого контролю за забрудненням як важливий крок на шляху до більш стійкого балансу між соціально-економічним розвитком

та трудовою діяльністю, з одного боку, і ресурсами та здатністю природи до регенерації, з іншого. Директива встановлює загальний механізм для всеохоплюючого запобігання та контролю забруднень та передбачає заходи, необхідні для впровадження всеохоплюючого запобігання та контролю забруднень з метою досягнення високого рівня захисту навколишнього середовища в цілому. При цьому, Директива враховує, що застосування принципу стійкого розвитку сприятиме всеохоплюючому підходу до контролю забруднень тощо¹².

Вперше, Директивою були закріплені поняття базових термінів. Так, відповідно до п. 2. ст. 2 «забруднення» означає пряме чи непряме втручання внаслідок людської діяльності, речовин, коливань, тепла та шуму в атмосферу, воду та ґрунт, які можуть бути шкідливими для здоров'я людини або якісного стану навколишнього середовища, і призводять до пошкодження матеріальної власності або завдають шкоди чи перешкоджають можливості припустимого використання ресурсів навколишнього середовища.

Термін «викиди» – означає пряме чи непряме вивільнення речовин, коливань, тепла чи шуму з індивідуальних чи розсіюючих джерел в устаткуванні в атмосферу, воду або ґрунт (п. 5. ст. 2) тощо.

Враховуючи національну кліматоохоронну політику у контексті вуглецевого ринку, Україні було надано рекомендації застосовувати та дотримуватись Схеми торгівлі викидами Європейського Союзу (далі – Схема), яка базується на Директиві ЄС щодо торгівлі квотами на викиди парникових газів 2003/87/ЄС (European Union Emission Trading System (Scheme) – EU ETS), яка набрала чинності 25 жовтня 2003 р.¹³. Така Схема торгівлі викидами є однією з основних складових кліматоохоронної політики ЄС та найбільшою в світі системою торгівлі викидами.

Метою Європейської схеми торгівлі викидами є скорочення викидів ПГ на 8 % у період 2008–2012 роки відносно рівня 1990 р., що відповідає зобов'язанням, закріпленим Кіотським протоколом.

База даних ЄС система торгівлі викидами (EU ETS) є надійним і ефективним інструментом, що слугує фахівцям, які здійснюють аналіз впливу та негативних наслідків викидів на екологію¹⁴.

Після початкового розподілу дозволів компанії зможуть торгувати ними або імпортувати додаткові сертифікати на викиди, знижуючи при цьому викиди в державах, які не є членами ЄС, згідно правил, встановлених механізмом спільного впровадження Кіотського протоколу (ст. 6)¹⁵. Механізм відкриває можливості для держав, що не входять до складу ЄС та перспективи для «зелених» інвестицій. Зокрема, Схема забезпечує розвиток ринку сертифікатів на викиди, що перебуває на стадії становлення, оскільки прийнято рішення про його впровадження.

Втім, законодавчі акти ЄС повинні інтегруватися у національне законодавство. Прикладом цього може слугувати німецьке законодавство про охорону навколишнього середовища і про відповідальність за нанесення шкоди, що на сьогодні складається із *Umwelthaftungsgesetz*, «Gesetz zum Schutz vor schädlichen Umweltwirkungen durch Luftverunreinigungen und ähnliche Vorgänge». У 2002 році ФРН, як і решта держав-членів ЄС, ратифікувала Кіотський протокол. Статті німецького Кримінального кодексу від 15 травня 1871 р. (нім. *Strafgesetzbuch für das Deutsche Reich – StGB*) та Екологічного Акта відповідальності від 10 грудня 1990 р. (англ. *Environmental Liability Act* або нім. *Umwelthaftungsgesetz – UmweltHG*) містять положення про відповідальність за нанесення шкоди навколишньому середовищу, зокрема, за забруднення повітря. Федеральне міністерство Німеччини з охорони природи і навколишнього середовища та з безпеки ядерних реакторів є головним державним регулятором із зазначеного питання.

Як справедливо зазначає О. С. Ісполінов, однією із провідних доктрин розширення ЄС¹⁶, є *aquis communautaire* (досягнення Співтовариства) – що, у теорії, вважається однією з основоположних концепцій правового порядку – доктриною, істотною умовою управління ЄС¹⁷.

Концепція *aquis communautaire* повинна знайти своє відображення у стратегічних документах на центральному, регіональному і місцевому рівнях, зокрема, законодавча база із правового регулювання обігу парникових газів складається з широкого масиву нормативних актів, серед яких доцільно виділити:

– Рамкову Директиву № 96/62/ЄС про оцінку і управління якістю атмосферного повітря (Council Directive № 96/62/EC of 27 September 1996 on ambient air quality assessment and management)¹⁸;

– Директиви № 2000/76/ЄС про спалення відходів (Directive № 2000/76/EC of the European Parliament and of the Council of 4 December 2000 on the incineration of waste)¹⁹ та інші.

Потрібно зазначити, що Європейський Союз, як учасник РКООНЗК, щорічно надає доповіді (огляди) по інвентаризації парникових газів протягом року у два етапи під керівництвом національних державних органів під назвою «Домашні емісійні викиди місцевостей в межах власних територій» (*domestic emissions taking place within its territory*).

Доповідь з інвентаризації викидів парникових газів (Annual European Union greenhouse gas inventory 1990–2011 and inventory report 2013: Technical report № 8/2013)²⁰ ґрунтується на міжнародних зобов'язаннях країн групи EU-15, як учасниць-підписантів Кіотського протоколу та які разом заснували 1995 року ЄС. У 2013 році рішення було переглянуто і замінено Новим механізмом моніторингу – Положенням, яке має посилювати правила звітності про викиди парникових газів, що відповідають вимогам, які впливають з поточних і майбутніх міжнародних кліматичних угод, а також «Клімат ЄС 2009» та енергетичного пакету. Починаючи з 2014 року, звіти про інвентаризацію проходять відповідно до вимог цього нового правового документу.

Правові засади провадження інвентаризації парникових газів в ЄС засновані на Рішенні Ради № 280/2004/ЄС²¹, що містять механізм моніторингу емісії парникових газів та імплементації до вимог Кіотського протоколу.

Інвентаризацією парникових газів ЄС є об'єднання безпосередньо даних національних інвентаризацій, створених групами держав-членів EU-15 і EU-27. Зобов'язання з енергозбереження Євростату (Energy data from Eurostat) застосовуються також в контексті виконання РКООНЗК.

Організаційно-правові засади розвитку системи інвентаризації викидів парникових газів містять наступні типові процедури, що можуть бути окремими або частково залученими щодо: методологічних рекомендацій провадження діяльності; нових джерел отримання даних; оновлення системи факторів емісії парникових газів; перерозподілу емісії парникових газів; включення до джерел емісії парникових газів тих, що відсутні у обчисленні; вдосконалення складання документації.

Кліматична доктрина ЄС, обґрунтувала вже з 2005 р. застосування правового механізму торгівлі квотами на викиди CO₂ в межах Європейської торгової схеми (EU ETS). Із відомих еколого-економічних ринкових механізмів – саме цей, максимально ефективно забезпечує чітке виконання зобов'язань по РКООНЗК найбільш раціональним шляхом.

¹ Кожушко Д. Б. Кіотський протокол: проблеми імплементації та гармонізації національного законодавства / Д. Б. Кожушко // Приватне право в умовах глобалізації: виклики постмодерну: збірник наукових праць / за ред. П. М. Шапірка, І. Г. Оборотова. – Миколаїв: Іліон, 2013. – С. 291–297 – С. 291.

² Ruse A. Vatican Speaker on Climate Thinks There are 6 Billion Too Many of Us / Austin Ruse // Breitbart 12 June 2015 Original: English [Electronic resource]. – Mode of access: <http://www.breitbart.com/big-government/2015/06/12/vatican-speaker-on-climate-thinks-there-are-6-billion-too-many-of-us/>

³ Копенгагенское соглашение: анализ и комментарии. Справочно-информационный обзор для заинтересованных лиц, участвующих в выработке нового международного соглашения по климату (пост-Киото) /Support for Kyoto Protocol Implementation Result A 5.5 Training of post-2012 negotiators representing interested PCs and providing associated logistical support, 2009. – 36 с. // [Электрон. ресурс]. – Режим доступа: file:///C:/Users/1/Downloads/download_116593.pdf

⁴ Офіційний сайт [Electronic resource]. – Mode of access: <http://unfccc.int>, <http://ru.cop15.dk>

⁵ Жозе Мануель Баррозу призывает продолжать борьбу с глобальным потеплением // Евробюллетень. Информационное издание Представительства Европейского Союза в Беларуси, 2010. – № 2 (7). – 16 с. – С. 6.

⁶ Ruse A. Vatican Speaker on Climate Thinks There are 6 Billion Too Many of Us / Austin Ruse // Breitbart 12 June 2015 Original: English [Electronic resource]. – Mode of access: <http://www.breitbart.com/big-government/2015/06/12/vatican-speaker-on-climate-thinks-there-are-6-billion-too-many-of-us/>

⁷ Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2020 року: Закон України // Відомості Верховної Ради України. – 2011. – № 26. – Ст. 218.

⁸ Про затвердження Стратегії інтеграції України до Європейського Союзу: Указ Президента України від 27.09.2011 р. № 929/2011. // [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/615/98>

⁹ Договір про заснування Європейського Співтовариства [міжнародний документ від 25.03.1957 р.]. // [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/994_017/page7

¹⁰ Стокгольмська Декларація ООН від 16.06.1972 р. Щодо питань навколишнього середовища. // [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/995_454

¹¹ European Commission: Official Site [Electronic resource]. – Mode of access: http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-13-591_en.htm

¹² Збірник нормативно-правових актів Європейського Союзу у сфері охорони навколишнього середовища. – Л., 2004. – 192 с. – С. 83–84.

¹³ Директива ЄС щодо торгівлі викидами 2003/87/EC (EU ETS) // [Електрон. ресурс] – Режим доступу: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:02003L0087-20090625:EN:NOT>

¹⁴ Информационный ресурс // [Электрон. ресурс] – Режим доступа: <https://www.carbonmarketdata.com/ru/>

¹⁵ Кіотський протокол до Рамкової конвенції ООН Про зміну клімату: [міжнародна угода від 11.12.1997 р.]. // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://unfccc.int/resource/docs/convkp/kprus.pdf>

¹⁶ Исполинов А. С. Концепция aquis communautaire в праве Европейского союза / А. С. Исполинов // Вестник Московского университета. Серия 11. Право. – 2010. – № 5 – С. 68–88. – С. 67.

¹⁷ Jorgensen K. E. The Social Construction of the Acquis Communautaire: A Cornerstone of the European Edifice / K. E. Jorgensen // Europ. Integration online Papers. 1999. – Vol. 3. – № 5. – P. 3.

¹⁸ Official Journal of the EEC. – 21.11.1996. – L 296. – P. 0055–0063. – En.

¹⁹ Official Journal of the European Union. – 28.12.2000. – L 332. – P. 0091–0111. – En.

²⁰ Annual European Union greenhouse gas inventory 1990–2011 and inventory report 2013 Submission to the UNFCCC Secretariat: EEA Technical report No 8/2013 // [Electronic resource]. – Mode of access: <file:///C:/Users/1/Downloads/Greenhouse%20gas%20inventory%202013%20-%20SUMMARY.pdf>

²¹ Decision № 280/2004/EC of The European Parliament and of The Council of 11 February 2004 concerning a mechanism for monitoring Community greenhouse gas emissions and for implementing the Kyoto Protocol // Official Journal of the European Union. – 19.02.2004. – L 49. – P. 0091–0111. – En.

Резюме

Кожушко Д. Б. Система правового регулювання інвентаризації антропогенних викидів парникових газів держав Європейського союзу.

Стаття присвячена дослідженню системи правового регулювання інвентаризації парникових газів ЄС. Індустріально розвинені держави використовують гнучкі механізми регулювання. При цьому та чи інша держава, в першу чергу, керується власними національними інтересами й буде внутрішні механізми, для коригування економічного розвитку, у досягненні глобальних екологічних цілей.

Ключові слова: Європейська комісія, екологічна політика ЄС, Програма дій з навколишнього середовища, інвентаризація парникових газів, ЄС система торгівлі викидами.

Резюме

Кожушко Д. Б. Система правового регулювання інвентаризації антропогенних викидів парникових газів держав Європейського союзу.

Стаття посвячена дослідженню системи правового регулювання інвентаризації парникових газів ЄС. Індустріально розвинуті країни використовують гнучкі механізми регулювання. При цьому, то или иное государство, в первую очередь, руководствуется собственными национальными интересами и строит внутренние механизмы, для корректировки экономического развития, по достижению глобальных экологических целей.

Ключевые слова: Европейская комиссия, экологическая политика ЕС, Программа действия по окружающей среде, инвентаризация парниковых газов, ЕС система торговли выбросами

Summary

Kozhushko D. The system of legal regulation inventory of anthropogenic greenhouse gas emissions states of the European Union.

The article deals with the research of the system of legal regulation of greenhouse gas inventory of the EU. Industrial countries use the flexible mechanisms of regulation. At the same time, State, in the first place guided by its own national interests and build internal mechanisms for adjustment of economic development, to achieve the global environmental goals.

Key words: European commission, environmental policy of the European Union, General Union environment action programme, greenhouse gas inventory, EU Emissions Trading System (EU ETS).

УДК 347. 95 + 965.45

Н. А. ЛЯШЕНКО

Надія Анатоліївна Ляшенко, здобувач Київського національного університету імені Тараса Шевченка

**ВПЛИВ РІШЕНЬ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ
НА ПРАВОВУ СИСТЕМУ УКРАЇНИ**

Доволі часто в Україні з появою того чи іншого нормативного акта або певних змін у правовій системі виникає спокуса називати це явище революцією. Так, більшість депутатів Верховної Ради України натхненно зустріли Конституцію України, Помаранчеву революцію тощо. Так само відреагували фахівці й на ратифікацію Верховною Радою України 17 липня 1997 р. Європейської конвенції про захист прав людини та основоположних свобод 1950 року. Зокрема, українські вчені зазначали, що ця подія відкрила новий етап у розвитку української юриспруденції у питаннях юридичного захисту прав людини та основних свобод. При цьому С. Шевчук вказує, що в Україні мають місце складні та багатоаспектні проблеми, пов'язані зі сприйняттям позитивного права в контексті чинної правової системи України та рішеннями Європейського суду з прав людини¹ (далі – Європейський суд). З наведеної думки можна зробити висновок, що в Україні існують істотні проблеми зі сприйняттям та застосуванням практики Європейського суду. Інший український вчений зазначає, що ратифікація Україною Європейської конвенції з прав людини створила нову правову ситуацію в системі захисту прав людини в Україні. Перед правниками постала вимога, з одного боку, не відступати від положень Європейської конвенції з прав людини, а з іншого – спиратися у своїх рішеннях на практику Суду щодо розгляду справ про порушення цих прав². Тобто, цим вченим ратифікація Конвенції пов'язується саме із «правниками», які не повинні «відступати від положень Європейської конвенції...», але діяльність правників має бути конкретизованою, оскільки Конвенція не діятиме «самотужки».

Російські вчені, характеризуючи значення рішень Європейського суду з прав людини, вказували на те, що їх вплив на російське законодавство, правозастосовну практику, науку і правосвідомість громадян тощо виражається в їх функціях. При цьому, поряд із загальними функціями джерел права, рішення Європейського Суду виконують ряд своїх специфічних функцій: тлумачення, формування досвіду застосування Конвенції і Протоколів до неї, вдосконалення законодавства та правозастосовної практики, вдосконалення правосуддя, інформаційну, впливу на правосвідомість, взаємодії з наукою і розвитку правової доктрини³. Тобто, із аналізу цієї думки можна зробити висновок про те, що рішення Європейського суду діятимуть самостійно і збагачуватимуть правову систему країни. С такою думкою важко однозначно погодитися, оскільки будь-який закон потребує його визнання та застосування суспільством, контролю з боку уповноважених представників держави тощо.

Інший російський вчений Л. Г. Гусейнов зазначає, що саме юридичне, а не «територіальне» застосування зобов'язань у галузі прав людини прямо визначене в Європейській конвенції з прав людини. Стаття